

ha közben mindennek számfűlet nem mutatna. A gyűjtőszövegnek, képeknek. A hön áhított kép nagy melléfogás. Az egész szent igyekezet egy fércmunka körül buzgott. Írónk kimondja ezzel: lehet, hogy a képek csalások, lehet, hogy csak neki jelentenek valamit, lehet, de az általuk kiváltott öröme és élmények megmaradnak, s ha semmi más, hát ez megérte. S itt kapcsolódik mottóink a mondottakhoz: „hogy az élet mégis nagyszabású dolog.”

Hogy igazán megértsük ezt, álljon végezetül a *Vajk a Szaharában* legmélyebb, számomra legcsodálatosabb esszéje, a *Háttérben egy zsádhegy*. Claude Lorrain, a híres festő hazatér Olaszországból ködös, északi szülőföldjére, hogy itt megfesse legszebb olaszországi álmoképeit, s hogy itt haljon meg:

„A háttérben egy zsádhegy.

Csúf kövér felhők hasálnak a táj fölé . . .

Claude sóvár pillantása megtört a ködfüggönyön, páraoszlopon.

Hazajött, s bújik előle a drága táj.

Ilyen keveset látni az álmok vidékéből!

Milyen lassan kocogott a batár! Hányszor futott a lovak előtt! Mikor völgybe ereszkedtek, vadul harangozott a szíve.

Most feltűrt gallérral köszál. Szél vijjog a fák között.

Tavas van.

Kesernyés mosollyal ismételtgeti: . . . „Tavas . . . Lorrain . . . Lorrain . . . Tavasz” . . .

— Az uracska idebenn gubbaszt napok óta. Künn friss szelek járnak.

— A napot lesem, Bertha.

— Na hiszen, ha ezt egy csacska vándornak kellene mondanom, de maga itt visított fel a faluvégen jó három-négy tucat éve . . . Tizenkét vastag takaróba burkolódzott a maga híres déli napja. Egy hét, kettő se kevés, hogy kidugja bágyadt képét.

— Gyűjtsál gyertyát.

— Világos nappal?

— Mind gyűjtsd meg . . . A függőnyt rántsd be.

— Halni készül?! . . .

Gelée mester elmosolyodott:

— Így is lehet mondani . . . Festeni fogok . . .

A távolban egy zsádhegy.

Messzi északon festették meg a római campagnának ezt az ékszerét. Álomsóhajként lehelték a rózsaszínt a kristály csúcsokra. Zöld (vagy kék, vagy szürke, vagy oldott fekete) árnyak érezik lágyan.

Az óriáskristály a haladó nap fényében dereng.

Ha erősen nézed, eltűnnek a színek, halk muzsika csendül . . .”

KOPECZKY CSABA

FOG-E MÉG A VARÁZSLAT?

JUNG KÁROLY: *Bájoló*.

Forum, Újvidék, 1975.

A bájoló vagy az, aki bájol, vagy az, amivel bájol: varázsigé, varázsmondóka. És miért bájol a bájoló? Valami oka csak van. Egy tűnőfélben levő világba szédít bennünket vissza: gyermekkorra világába, s miközben az olvasót bájolja, maga visszazökken s rögzíteni igyekszik homályosuló emlékeit: „a falvak, tanyák és mezők világát”.

Jung Károly harmadik kötete, amely az *Ég az erdő* (1968) és a *Leng* (1970) után jelent meg, gyermekversek gyűjteménye. Harmincöt darabja több szemszögből figyelhető és csoportosítható.

Elsőnek hadd említsem a *néprajzi jellegű* verseket, amelyek szokásokat rögzítenek, vagy kihalófélben levő foglalkozásoknak állítanak a maguk

módján emléket. Ide sorolnám a *Tűzcsiholás*, *A pintér*, *A vásáron*, *Dinyyeréme Lőrinc*, *Mit dagaszt a fazekas?*, *Az ács meg a kovács* című kis alkotásokat.

Leíró jellegű versek például a *Féher világ*, *Harmat*, *Őszi változatok*, *Szunnyadó mező*, *Téli változatok*, *Nyáron*.

Ötleten, csattanón alapuló, szókapcsolatok bukfenccel derűt keltő versek: *A kolbász utca*, *A pulyka meg a hurka*, *Volt egy pajta meg egy szűr*, *Porkoláb*, *Elszökött a kocsiúrd*.

A csoportok közti határvonal helyenként elhalványul: a futórózsa ága is sokszor áthajol a kerítésen, ebből azonban nem kell azonnal „fülemülepörnek” származnia. Hiszen az ötlet, csattanó gyakran a leíró vagy néprajzi jellegűnek nevezett vers sajátja is. A csoportosításnál az uralkodó színt, ízt, illatot vettük figyelembe.

Érdekes jelenség, különösen a régi szokásrend jegyeit elénk táró verseiben, a szerszámok nevének, használati tárgyak vagy azok részeinek említése, és egyáltalán a már szinte archaizmusnak tekinthető, vagy legalábbis igen alacsony frekvenciájú szavak használata. Mintha attól tartana a költő, hogy ezek a finom párlatok, illó olajok, mert gondjukat senki sem viseli, egyszer csak a semmibe vesznek: szarufa, pint, pintér, donga, szeke, márc, pántlika, rekettye, iszterje, csűr, szűr, tokmány... Különösen a városban felnőtt gyerekeknek ugyancsak magyarázhat a szülő fölolvadás közben. A lábjegyzetek ugyan tankönyvizűvé tették volna a kötetet, de a könyv végén a szömagyarázat jó szolgálatot tett volna az értelmező szótárral nem rendelkező felnőtteknek is. (Az *Iszterje* azonban még az értelmező szótárban sem szerepel. Hol keressük a jelentését?!)

Arról nem is beszélve, hogy az illusztrátor is belesegíthetett volna a szavak magyarázatába. A 46. oldalon például a vers szerint a ló vágat, vályúból iszik, horkant; majd a lovas maga is szomját oltja. Ebből a 47. oldalon levő képen semmi sem látszik. A ló lépeget. A hátán ülő legényke felénk néz, mintha fénykép készülne róla, s közben ostorát látszik pattintani. Följebb gémeskút, madarak. Virágok helyett, amelyek a kép aljára szorultak, indokoltabb lett volna az itató vagy vályú ábrázolása, amely a versben igen jelentős helyet foglal el (4 sor a 16 közül).

*Fatörzsből az itató,
Zöld mohás hús tó,*

*Vályú alján zöld homály,
Moha benne kocsány,*

(*Betyárosan*)

Tehát ha egy eszközt annyira fontosnak tekint, hogy versének egynegyedében vele foglalkozik, az illusztrátornak kötelessége, mivel ő is gúzsba kötött táncol, akár a műfordító, mondom, kötelessége azt képileg ábrázolni. Elmélyülés hiánya a képzőművész részéről? Valószínű. De talán a tapasztalatlanság következménye is. Pedig micsoda lehetőségeket rejteget az említett négy sor! Szinte hallani, hogy olajozza meg a képzelet csapágyait. Ébreszti a titokzatosság képzetét, sejtelmek lepleit lebentti a „zöld mohás hús tó” és a „vályú alján zöld homály”.

Ha már a könyv illusztrációinál tartunk, szólni kell az „összezsapott” képekről. Érthetetlen például, hogy a 64. oldalon levő *Elindulni* című versnek egy cserép virág az oldallezárója. Teljes oldaljogú kép a *Kaptató* illusztrációja, amely a 12 soros versből csak a mentát ábrázolja. Megfoghatatlan, hogyan kerültek a *Dinyyeréme Lőrinc* alá nárciszok, *A pintér* alá meg valamilyen stilizált kalászos növény, talán búza „portréja”.

Ellenben annál költőibbek a következő illusztrációk: a *Nyáron* című vershez simuló, a *Furcsa állatot* kiegészítő, az *Apró csodákat* és a *Harmatot* „ábrázoló”, valamint a *Féher világ* képi megjelenítése. Az utóbbinál talán csak a zöld szín használatát kifogásolnám, amely nem olyan hangsúlyos, van alkalmazva, mintha a tél folyamán föld alá szoruló élet makacs forrongását fejezné ki, inkább esetlegességnek hat. A lendületes vonalvezetés, a firkalmak látszólagos káoszából kibontakozó kalász, madár, rovar azonban sokszor kárpótol egyes illusztrációk „idegenségéért”.

Hát a verszene? Hiszen nemcsak a színház egyesíti a művészeti ágakat. Kiszámolóknak ajánlom pergő ritmusa miatt a *Tűzcsiholást*:

*Jószagú kovakő
Szikrát hány.*

*Csöröge tapló
Nem tokmány!*

A *pulyka meg a hurka* remek monódoka, különösen a folklórihletésű *Egyedem begyedem / Vaskampó* refrén adja a szájra, nem különben a *Kutyák, macskák* című vers.

Zenei szempontból nyújt még érdekességet s ad példát a variálás lehetőségére az *Őszi változatok* című 16 soros. Ime az első és az utolsó versszak:

1. *Késő őszi*
Hajnalokon,
Zuzmara ül
Ablakomon.

4. *Késő őszi*
Esteleken,
Zuzmara ül
Ablakomon.

Őszi egyhangúság, őszi szürkeség dereng, melyben a napszakok változása jelenti a variációt, az állandóan ismétlődő motívum pedig a varjak szállongása, a zuzmara halk fogózása az ablakra.

Más dallamvezetésre példa a strófavégi „ráadás”:

1. *Füst kígyózik*
A fák koronáján,
Gyémánt csillog
A tél koronáján,
Ékköve jég.

(Téli változatok)

2. *A vásáron*
Mércot mérnek,
Úgy tolongnak,
Alig férnek
A vevők.

(A vásáron)

Végül, de nem utolsósorban a kötet versein áttetsző emberségről. A porkoláb valós funkciójától fosztva csak a könyv lapjain látszik létezni, s kizárólag azért, hogy az ötcsengős rím egybezengjen: nyakigláb, háromláb, porkoláb, szarkaláb, harangláb. Tehát a porkoláb mint a legszörnyűbb emberi foglalkozások egyike nincs törülve:

Hű micsoda
Porkoláb!
A sapkáján
Szarkaláb!

Azután a humánus másik megnyilvánulási formája:

1. *Kismadarat*
Lépre csalni,
Aztán pedig
Szállni hagyni.

(Elindulni)

2. *A halászkok*
Kikötöttek,
A vadászkok
Hazamentek,
Mit se fogtak,
Mit se löttek.

(Halászkok, vadászkok)

A gyöngék, védtelenek pártfogására való nevelést sohasem kezdhetjük el elég korán. Ez a kis kötet is egy tégl a végtelen falban. Értékes hozzájárulás. Segítő kéz a nevelés nehéz és összetett munkáját végző szülőknek, pedagógusoknak.

VIRÁG ÁGNES